

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 16/2025-32

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duľu, Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Petra Molnára, Petra Straku (sudca spravodajca), Ľuboša Szigetiho, Roberta Šorla a Martina Vernarského o návrhu **generálneho prokurátora** na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade § 13a zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s Ústavou Slovenskej republiky a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd takto

r o z h o d o l :

Návrh **p r i j í m a** na ďalšie konanie v celom rozsahu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov

1. Ústavnému súdu bol 11. júna 2024 doručený návrh **generálneho prokurátora** (ďalej aj „navrhovateľ“) na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade ustanovenia § 13a zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí“) s čl. 1 ods. 1, čl. 7a, čl. 20 ods. 1 ústavy a s čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, pretože napadnutým ustanovením bola stanovená povinnosť príjemcov dotácie uviesť do 28. februára 2023 dovtedajšie dotačné zmluvy do súladu s novou zákonnou povinnosťou využívať nehnuteľnosť 50 rokov v súlade s oblasťou poskytnutia dotácie. Ak by sa tak nestalo z dôvodu na strane príjemcu takejto dotácie, príjemcovi sa nemôže poskytnúť ďalšia dotácia až do uvedenia dotačnej zmluvy do súladu s novostanovenou 50-ročnou dobou využívania nehnuteľnosti.

2. Slovenská republika má významnú nemálopočetnú komunitu Slovákov žijúcich v zahraničí. Vzťah k zahraničným Slovákom má priamo ústavný základ v čl. 7a ústavy, podľa ktorého: „Slovenská republika podporuje národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich

v zahraničí, podporuje ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťahy s materskou krajinou.“ Zákonom, ktorý realizuje danú ústavnú normu, je zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí. Inštitúciou, ktorá zabezpečuje správu vzťahov k zahraničným Slovákom, je Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí zriadený týmto zákonom (ďalej len „úrad“).

3. Zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí umožňuje poskytovať dotácie ako súčasť štátnej podpory Slovákov žijúcich v zahraničí (§ 6 zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí). Do účinnosti napadnutej novely upravovali doby využitia nehnuteľnosti v súlade s oblasťou poskytnutia dotácie vnútorné predpisy úradu – smernice. Úrad sám seba viazal v tom, aký obsah majú mať dotačné zmluvy uzatvárané podľa § 51 Občianskeho zákonníka. Smernica č. 1/2012 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí stanovila dobu 15 rokov. Neskoršia smernica č. 12/2015 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí predĺžila uvedenú dobu na 20 rokov. Napokon, smernica č. 2/2017 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí stanovila dĺžku doby na 40 rokov.

4. Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) schválila v roku 2022 zákon č. 364/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý stanovil predmetnú dobu na 50 rokov. Novela zároveň v napadnutom prechodnom ustanovení (§ 13a) stanovila, že dovtedajšie zmluvy majú byť upravené v súlade s týmto kritériom, a to v spojení so sankciou, že ak príjemca zmenu neuskutoční, už sa mu ďalšia dotácia neposkytne.

5. Ustanovenie § 6 zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí [Poskytovanie dotácie] znie:

„(1) Ako súčasť štátnej podpory Slovákov žijúcich v zahraničí môže úrad poskytnúť dotáciu na účely financovania aktivít zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí v oblastiach podľa § 5 ods. 1.

(2) Dotáciu možno poskytnúť aj na kúpu, výstavbu, prístavbu a rekonštrukciu nehnuteľnosti žiadateľovi, ktorý má vlastnícke právo k nehnuteľnosti alebo nadobudne vlastnícke právo k nehnuteľnosti z takto poskytnutej dotácie. Nehnuteľnosť, na ktorej kúpu, výstavbu, prístavbu a rekonštrukciu bude poskytnutá dotácia podľa prvej vety, musí byť využívaná v súlade s oblasťou poskytnutia dotácie podľa § 5 ods. 1 najmenej 50 rokov odo dňa poskytnutia dotácie.

(3) Dotáciu podľa odseku 2 možno poskytnúť vo výške najviac 5 000 000 eur. Podmienka podľa odseku 2 sa vzťahuje na dotácie, ktorých celková výška presiahne sumu 50 000 eur, a to aj v prípade, ak sa opakovane žiada o dotáciu na tú istú aktivitu.

(6) Dotácia sa žiadateľovi poskytuje na základe písomnej zmluvy.

(8) Dotáciu možno použiť len na účel, na ktorý bola poskytnutá. Na poskytnutie dotácie nie je právny nárok.“

6. Napadnutý § 13a zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí [Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. decembra 2022] znie:

„(1) Ustanovenia § 6 účinné od 1. decembra 2022 sa vzťahujú aj na konania o poskytnutí dotácie začaté pred nadobudnutím účinnosti tohto zákona. Písomné zmluvy o poskytnutí dotácie uzatvorené do 1. decembra 2022 sa s prihliadnutím na ich obsah posudzujú podľa ustanovení účinných od 1. decembra 2022.

(2) Úrad je povinný uviesť zmluvy, ktoré boli uzavreté pred nadobudnutím účinnosti tohto zákona a majú charakter dotačných zmlúv podľa § 6 ods. 2, ak na ich základe bola poskytnutá dotácia, do súladu s týmto zákonom do 28. februára 2023. Ak sa tak nestane z dôvodu na strane príjemcu takejto dotácie, príjemcovi sa neposkytne ďalšia dotácia podľa § 6 až do uvedenia zmluvy podľa § 6 ods. 6 do súladu s týmto zákonom.“

7. Generálny prokurátor ako východisko svojej argumentácie rekapituluje štandardné definície princípu právnej istoty a retroaktivity s príslušnou judikatúrou ústavného súdu (vrátane nálezov sp. zn. PL. ÚS 25/00 a sp. zn. PL. ÚS 28/00 týkajúcich sa zásahov do zmlúv) a Európskeho súdu pre ľudské práva. Vo všeobecnosti uvádza, že každý zásah do majetku musí mať stanovený cieľ. Napadnuté ustanovenie musí zohľadňovať vyvažovanie hodnoty právnej istoty na jednej strane a verejným záujmom na riadnom využití dotácie na strane druhej.

8. Z hľadiska zásahu do právnej istoty rozlišuje generálny prokurátor medzi dvoma druhmi dotačných zmlúv: (i) U zmlúv, v ktorých už uplynula pôvodná doba využitia, ide o pravú retroaktivitu. Ustanovenie § 13a zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí je podľa navrhovateľa ústavne sporné okrem účinkov pravej retroaktivity aj z toho dôvodu, že nie je jasné v tom, či sa vzťahuje aj na zmluvy s uplynulou dobou využitia. (ii) U zmlúv, v ktorých ešte v čase nadobudnutia účinnosti ustanovenia § 13a zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí plynula pôvodná doba využitia, ide o retroaktivitu nepravú.

9. Generálny prokurátor namieta, že cieľ právnej úpravy vzhľadom na skutočnosť, že ustanovenie vzišlo z pozmeňovacieho návrhu, nie je zrejmý, ale môže ním byť riadne využitie zhodnotenia nehnuteľnosti príjemcom. Zákonodarca však vstupom do uzavretých zmlúv narušil nadobudnuté zmluvné práva a negatívne ovplyvnil obsah vlastníckeho práva. Týmto spôsobom sa tak priamo, negatívne a nepredvídateľne zasiahlo do práva na pokojné užívanie majetku vlastníkov nehnuteľností slúžiacich Slovákom žijúcim v zahraničí. Generálny prokurátor preto konštatuje, že na tak intenzívnom zásahu nie je verejný záujem.

10. Porušenie princípu zákazu retroaktivity, princípu právnej istoty a legitímnych očakávaní poberateľov dotácií, ktorí uzavreli dotačné zmluvy osobitnej investičnej povahy pred 1. decembrom 2022, nadobudlo podľa navrhovateľa aj intenzitu porušenia ustanovenia čl. 7a ústavy.

11. Napokon generálny prokurátor zmienil príklad, že Slovensko-český klub, z. s., v dobrej viere uzavrel dotačné zmluvy, ktorých predmetom bola rekonštrukcia priestorov Slovenského domu v Prahe, a legitímne očakával, že bude platiť zmluvne dojednaná doba 20 rokov na zachovanie účelového určenia a využívania predmetnej nehnuteľnosti.

12. Generálny prokurátor z uvedených dôvodov navrhol, aby ústavný súd rozhodol vo veci nasledujúcim výrokom: „Ustanovenia § 13a zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 364/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov nie sú v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 7a, čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.“

II.

Predbežné prerokovanie návrhu na začatie konania

13. Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy ústavný súd rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, ústavnými zákonmi a medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas národná rada a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.

14. Ústavný súd návrh navrhovateľa predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí pléna ústavného súdu podľa § 56 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

15. Ústavný súd konštatuje, že nezistil žiadne dôvody, pre ktoré by bolo nutné návrh pri predbežnom prerokovaní odmietnuť (§ 56 ods. 2 v spojení s § 55 zákona o ústavnom súde), a preto bol návrh v súlade s § 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde prijatý na ďalšie konanie v celom rozsahu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. júna 2025

Ivan Fiačan
predseda Ústavného súdu
Slovenskej republiky